

szellemét. Gyakori a különböző korszakok összevetése, a helyi és az általános folyamatok párhuzamba állítása, valamint egyes kérdések kapcsán megjelennek a szubjektív vélemények, és az olykor fantáziadús leírások, hipotézisek is. Mindemellett – hangsúlyoznunk kell – Szofrics igyekezett hiteles és biztos forrásokból meríteni, a különböző dokumentumokból és a korábbi szerzőktől átvett adatokat pontosan és körültekintően adta közre, olykor felvetve a további kutatások szükségességét. Munkájában megtalálhatóak a szentendrei szájhagyományban a szerző idejében még élő anekdoták és mondák, továbbá a fennmaradt írott forrásokban már nem fellelhető különböző életrajzi és más történeti adatok is. Műve így nem csupán az első összefüggő szentendrei várostörténet, hanem egyben a további kutatások számára nélkülözhetetlen, elsődleges írás is.“ (Előszó 6-7. oldal)

A kötet felhasználását – a szerzői jegyzeteken túl – segítik a gondos fordítói és szerkesztői megjegyzések, valamint a kötet végén található mintegy 70 tétel illusztráció (grafika, fekete-fehér és színes fényképek).

A jelen kiadással több tudományterület (mind a szerb, mind a magyar kultúrtörténet, történelem-tudomány, helytörténet, néprajz) is gazdagabb lett. Remélhetően minden köz- és szakkönyvtárba eljut.

Köszönet a – nehéz (cirill betűs, helyenként oszláv, illetve vallási) szöveg – fordítóinak (Edelényi Mária és Vukovits Koszta), a nyelvi lektornak (Stapanovic Predrag), valamint a szöveggondozóknak (Gaján Éva és Szarvas Rita). Gaján Éva külön is elismerést érdemel, mint a kötet tervezője, szerkesztője, akinek kezdeményezése nélkül nem jöhetett volna létre a kiadás.

A kellemesen kézbe vehető, szolidan izléses borítójú, s belsejében jól megválasztott betűmérettel kényelmes olvasását biztosító, jól tördelt (Bazsó Gábor tördelő) kiadvány nyomdai előállításáért a Pauker Nyomdát illeti dicséret (felelős vezető Vértes Gábor).

Kinda István: Hagyományos népi mesterségek Háromszéken és Erdővidéken. Háromszék Vármegye Kiadó. Sepsiszentgyörgy 2017. 372 p.

Cseh Fruzsina

Egy 2013-ban megkezdett Háromszék népi mestereinek felmérését célul kitűző program 43féle élő foglalkozást tudott összegyűjteni és dokumentálni (250 népi mester szakmai portréját készítették el), melyek közt kézműves mesterségek és nem tárgyalkotó tevékenységek egyaránt megtalálhatók. Ebből a kötet 30 foglalkozásformát mutat be, amelyek a „hagyományos termékellátó mesterségek” és tevékenységek közé tartoznak. Ezek között is a tárgyalkotó tevékenységek a háziipar, kézműipar és népművészet mezsgyéin találhatóak. Az értékelő program tehát értéknek tekint minden olyan mesterséget és tevékenységet, amely hagyományos tudáson alapszik. A gyűjtés és közzététel elsődleges célja a hagyományos ismeretanyag még élő örököseinek, gyakorlatuknak és tudásuknak bemutatása volt, mely egyben kiváló kordokumentumként is szolgál. A szerző az előszóban számadatokkal igazolja, hogyan fogyott a 19. század vége óta a népi mesterséget űzők száma, és hogyan tűntek el a 20. század során a hagyományos tevékenységek, melyek a kihalás szélén álló mesterségek.

A kötet elején Tamás Sándor nyújt kutatástörténeti összefoglalót a háromszéki népi mesterségek kutatásáról. Kiemeli Kinda Istvánnak a témában kivított korábbi érdemeit is, úgy mint a Vargyasi Leventével készített néprajzi filmeket, melyek szintén az értékelő program keretében születtek.

A paraszti tárgykultúrával és hagyományos tevékenységekkel foglalkozó kötetek egyik legnagyobb feladata, hogy milyen szempont szerint csoportosítsák a bemutatandó mesterségeket (anyag vagy funkció, esetleg házimunka-háziipar-kisipar hármasa, illetve például földművelés, állattartás, erdei munkák s iparágak szerinti besorolásnak megfelelően). Napjainkban azonban újabb kihívást

jelent a még fellelhető mesterségek és tevékenységi körök csoportosítása részben a megváltozott értelmezési keretek miatt: háziiparról, kisiparról, népművészetről vagy népi iparművészetről beszélünk. A mesterségek iránti kereslet, illetve a mesterek száma miatt újrendeződött társadalmi, gazdasági kontextusok tovább árnyalhatják egy nagyobb terület szellemi és tárgyi örökségének bemutatási lehetőségeit. A szerző tehát csak részben tudott egy klasszikus rendszerezési elvnek megfelelni, mindez azonban már önmagában igazolja a hagyományos tevékenységek megritkulását az utóbbi évszázadban. A kötet az élelmiszerelőállításához szükséges hagyományos tudásanyag bemutatásával kezdődik, melybe beletartoznak a földművelés és állattartás; malmok és molnárok; kenyérsütés, pékipar; mészárosok, hentesek, falusi disznóvágók; méhészet; mézeskalácsosok és kürtössütők, valamint a pálinkafőzés. Az építőipar kisipari ágazatai közt olyan archaikusnak mondható tudásanyagot is rögzített, mint a zindelykészítés és a mészégetés. További hagyományos mesterségek kerültek az „Olyan legyen, ami valóság” című fejezetbe, többek közt asztalosság, kerék- és székérférfésztés, fazekasság, szénégetés, vesszőfonás, stb. A bemutatható mesterségek között adott volt a viselet előállító tevékenységek egy csoportba való sorolása, míg az utolsó nagyobb egységet („Az anyagnak lelke van”) talán a díszítőművészet kategóriával tudnánk leírni: kárpitos mesterség, faragás, csontfaragás, bútorfestés és húsvéti tojások.

Harminc mesterség egy kötetben való bemutatása esetén a válogatás és a közzétenni kívánt anyag megfelelő csoportosítás után szintén nagy feladat a rendelkezésre álló tudásanyag besűritése egy-egy fejezetbe, úgy, hogy azok hitelesek, informatívak legyenek egy mindenki számára befogadható mennyiséget felölelő keretben. Ebben a könyvben ez kiválóan megvalósul. Valamennyi mesterség bemutatása egy a definíciókat tisztázó bevezetővel kezdődik, amellyel egyben a többi hagyományos tevékenység közt és földrajzilag is elhelyezi a mesterséget a szerző. Kinda a foglalkozások múltját és – amennyiben van – fontosabb központjaikat írott források alapján foglalja össze. Részletezi a munkafolyamatokat, a legfontosabb munkaeszközöket (köztük a mai gépeket is), valamint a régi és mai termékeket. Kitér az olyan fontos különbségekre, amelyek egy-egy mesterség rétegzettségét meghatározzák, miszerint ugyanazt a tevékenységet üzhetik házimunkaként, háziiparszerűen vagy kisipari tevékenységként (lásd például a kenyérsütést vagy pálinkafőzést). A fejezetek végén rövid összefoglalást nyújt a mesterségekről, melyben zárszóként vázolja azok mai helyzetét és perspektíváit, megemlítve az utánpótlás kérdésére is.

Nem kerülheti el a figyelmünket a kárpitos szakma, mint hagyományos népi mesterség bemutatása, amely ugyan közvetlenül nem szolgált ki paraszti igényeket, mégis megindokolható létjogosultsága a könyvben. Jó példája ugyanis annak, hogy milyen nagy szükség van a kisiparok minél szélesebb spektrumának kutatására, hiszen a kisiparos réteg – valamennyi elemével együtt – a társadalmi struktúra meghatározó egységeként kezelendő, összetétele és az adott korszakokhoz alkalmazkodó dinamikus változása nem hagyható figyelmen kívül. (Lásd például Szulovszky János szerk: *A magyar kézművesipar története*. Budapest. 2005; Juhász Katalin – Frankl Aliona: *Fények, mesterségek. Iparosok, kézművesek Angyalföldön és Újlipótvárosban*. Budapest. 2005.) Tovább növeli a kárpitos szakma létjogosultságát a kötetben – ahogyan erre a szerző is rávilágít –, hogy képviselői rendszerint rokon foglalkozásokat is űztek, mint a kocsigyártás vagy nyeregkészítés.

A könyv tudományos igénnyel íródott, ismeretterjesztő céllal, valamennyi fejezet végén a témához kapcsolódó rövid bibliográfiával. Képanyaga a napjainkban hasonló céllal megjelent kötetek között is igen gazdagnak mondható, hiszen recens gyűjtésre alapozva, kiváló minőségű színes fotókkal illusztrálja a szerző a munkafolyamatokat a nyersanyagtól a kész termékekig, kiegészítve azokat archív fekete-fehér felvételekkel és múzeumokban őrzött tárgyak fényképeivel. Ezzel nem

csak a nagyközönség, de a kézművesipar és hagyományos mesterségek kutatói számára is nélkülözhetetlen anyagot nyújt át a szerző. Az egyes mesterségekhez tartozó tudásanyag kiváló arányérzékkel megírott összefoglalása akár oktatási céllal is diákok kezébe adható.

Az interneten is közzétett *Székelyföldi Népi Mesterségek* kataszter és jelen kötet páratlan értéket dokumentál, hiszen több olyan mesterséget ír le, amelyeknek más vidékeken már nem találjuk meg a képviselőit. Ahogyan más tájegységeken és régiókban, a hagyományos mesterségekkel foglalkozó kézművesek, házi- és kisiparosok itt is keresik a fennmaradás lehetőségeit, az új piacokat termékeiknek. Ennek az útkeresésnek része az örökség számontartása és bemutatása a mindenki számára elérhető kataszter (www.folktrades.ro, www.mesterségek.ro) és a kötet révén.

Kinda István a háromszéki és erdővidéki szellemi kulturális örökségből tár elénk egy kötetnyit, szem előtt tartva minden mesterség történetének hiteles rekonstrukcióját és gazdag képanyaggal való illusztrálását. Mindezek mellett azonban, ahogyan a szerző maga is megjegyzi, az örökség legfontosabb eleme a hagyományos tudás és értékrend, melyet a ma alkotó mesterek képviselnek.

Fejős Zoltán: „Mert abban az időben lehetett vándorolni” A cigándi amerikások emlékezete. Cigánd Város Önkormányzata. Cigánd 2017. 336 p.

Kotics József

Fejős Zoltán legújabb könyve az Egyesült Államokba irányuló magyarországi kivándorlásnak egy helyi (cigándi) történetét mondja el. Fejős igen kiterjedt szakmai munkásságában markáns vonalat képvisel az „amerikás magyarok” kutatása. 1977-ben készíti első munkáját a *Kivándorlás Amerikába a Zempléni-hegység középső vidékéről* címmel (megjelent a Herman Ottó Múzeum Évkönyve 19. /1980/ kötetében). Innentől szisztematikus építkezés révén a kérdéskör egyre komplexebb feltárását végzi el. Első tárgykörben készült publikációja Amerikás Rádi Gábor históriáját teszi közzé. 1981-ban elkészíti az Amerikába irányuló kivándorlás néprajzi vizsgálatának gyűjtési útmutatóját. Az elméleti-módszertani megalapozás érdekében a város néprajzi-antropológiai kutatásának tanulmányozásához készít bibliográfiát. Ezt követően igen széles tematikus mezőben készít tucatnyi tanulmányt a kérdés minél szélesebb körű feltárása érdekében. *A chicagói magyarok két nemzedéke 1890-1940: Az etnikai örökség megőrzése és változása.* Budapest: Közép-Európa Intézet (1993) című monográfiája összegzi a tárgykörben végzett másfél évtizedes kutatómunkáját. Bár szórványosan továbbra is tesz közzé tanulmányokat az amerikai migráció problémaköréről, szakmai tevékenységében más kutatási területek kaptak elsőbbséget. Kutatói érdeklődése az utóbbi években újra a téma felé irányult, ekkor már – magának szabott új feladatként – egy magyarországi lokális életvilág migrációs viszonyainak átfogó bemutatására törekszik. Ennek a kutatásnak az eredményeként született a cigándi amerikások emlékezetét bemutató kötete. Csak röviden szólhatunk a könyv szerkezeti felépítéséről és az elért eredmények részletezése sem lehet feladatunk. A mikrotörténeti munkák sajátos jellegzetessége, hogy nem mesélhető el egyszerűen a bennük megjelenő tartalom. Ehelyett hangsúlyosabban szólunk a munka elméleti-módszertani vonatkozásairól, a szerző textuális stratégiájáról, műve mikrotörténeti munkákhoz való kapcsolódásáról.

A megismerhető-e egy település kivándorlása című bevezető fejezet pontosan megadja azt a kutatói nézőpontot, amelyen keresztül közelíteni fog tárgyához. Itt fogalmazza meg alapvető kritikáját a korábbi megközelítések sablonos, leegyszerűsítő, „másfél millió kitántorgó” hamis képével kapcsolatban. Ennek során utal arra, hogy bár a strukturális feltételrendszer alapvetően befolyásolta az interkontinentális migrációt, azonban az erre redukált értelmezésekből eltűnik a „mindennapi